

e-ISSN: 2667-6117

Yıl / Year: 2025

Cilt / Volume: 7

Sayı / No: 2

Eserin Türü /

Manuscript Type

Araştırma Makalesi /

Research Article

DOI:

10.47136/asbuhfd.17210
94

Makale Gönderim Tarihi / Received: 16.06.2025

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 07.12.2025

Hakem Değerlendirmesi / Peer Review: Çift kör hakem.
Double peer-reviewed.

Anahtar Kelimeler / Keywords:

Majistral ilaç, eser sözleşmesi, eczacı, sözleşmesel sorumluluk, ilaç üreticisi / Majistral pharmaceuticals, works contract, pharmacist, contractual liability, pharmaceutical manufacturer

Atıf / Citation: Yaşar, Ahmet Kağan. "Eczacının Eser Sözleşmesinden Doğan Sorumluluğu" *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, no 2 (2025) 276-290.

Yazar Bilgileri / Authors Information:

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Hukuku Yüksek Lisans Öğrencisi, Ahmetkaganyasar52@gmail.com ORCID: 0009-0000-4701-6382.

Teşekkür / Acknowledgments: Teşekkür bulunmamaktadır

Finansal Destek / Financial Support: Finansal destek alınmamıştır

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Çıkar çatışması bulunmamaktadır

Etik Kurul Onayı / Ethics Committee Approval: :Çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir

Yapay Zeka Araçlarının Kullanımı / Use of Artificial Intelligence: Yapay zeka araçlarından yararlanılmamıştır

ECZACININ ESER SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN SORUMLULUĞU

Cases Where The Pharmacist's Responsibility is Based on The Work Contract

Ahmet Kağan Yaşar

Öz

Eczacılık; ilaç analizi, ilaç satışı, ilaç hazırlanması ve ilaçların kullanımına bağlı sorunlar hakkında hastaların bilgilendirilmesi şeklinde sağlık hizmeti niteliğindeki faaliyetleri gerçekleştiren bir meslektir. Serbest eczacılık faaliyeti yürüten kişilerin eczacılık faaliyetleri sonucunda hukuki sorumlulukları gündeme gelebilmektedir. Eczacılar, eczacılık faaliyetlerini yürütürken uymakla yükümlü oldukları birtakım yükümlülükleri bulunmaktadır. Ayrıca eczacılık faaliyetleri yürütülürken ilaçları alan kişilerin zarar görmesi söz konusu olabilmekte ve eczacının bu durumda hukuki sorumluluğu gündeme gelebilmektedir. Konuya özel hukuk açısından baktığımızda eczacıların hastalar ile ilişkisi satış sözleşmesi, vekalet sözleşmesi veya eser sözleşmesi gibi farklı görünümde olabilmekte ve sorumluluğu incelenirken farklılıklar olabilmektedir.

Serbest eczacılık faaliyetleri serbest meslek faaliyeti olarak ticari yönünün yanında sağlık hizmeti de teşkil eden faaliyetlerdir. Eczacılar yalnızca ilaç veya ilaç dışı ürün satan kişiler olmayıp aynı zamanda majistral ilaç üretilip sattığı yani ilaç üreticisi konumunda olduğu faaliyetlerde de bulunabilmektedir. Günümüzde kişiye özel tedavi anlayışının gelişmesiyle kişiye özel formüle göre ilaç üretimi anlayışı tekrar gelişmektedir. Bu çalışma kapsamında eczacılık faaliyetleri tanımlandıktan sonra eczacıların sorumluluğunun eser sözleşmesine dayandırıldığı majistral ilaç imali incelenmiştir.

Abstract

Pharmacy is a profession that performs health care activities in the form of drug analysis, drug sales, drug preparation and informing patients about the problems related to the use of drugs. Legal responsibilities of persons who carry out freelance pharmacy activities may come to the fore as a result of their pharmacy activities. Pharmacists have a number of obligations that they are obliged to comply with while carrying out pharmacy activities. In addition, while carrying out pharmacy activities, it may be possible for the people who take the drugs to be harmed, and the legal responsibility of the pharmacist may come to the fore in this case. When we look at the subject from the point of view of private law, the relationship of pharmacists with patients may have different appearances such as sales contract, power of attorney contract or work contract, and there may be differences when examining their responsibility.

Freelance pharmacy activities are activities that constitute health services as well as commercial aspects as self-employed activities. Pharmacists are not only people who sell drugs or non-pharmaceutical products, but they can also engage in activities where they produce and sell magistral drugs, that is, they are in the position of drug producer. Today, with the development of the understanding of personalized treatment, the understanding of drug production according to the personalized formula is developing again. Within the scope of this study, after defining pharmacy activities, it was tried to examine the production of magistral drugs, in which the responsibility of pharmacists is based on the work contract.

Extended Summary

Pharmacy is a health profession with a wide range of activities such as drug preparation, drug analysis, drug sales and informing patients about problems related to the use of drugs. In the contractual relations between pharmacists and patients during their professional activities, contracts of work, agency and sales contracts may find application area

In the context of this study, the production of pharmaceuticals is a pharmacy activity where the contract of work comes to the agenda. The drug that is manufactured by the pharmacist specifically for that patient according to the formula in the prescription written by the physician to the patient is called as a pharmaceutical drug. The pharmaceutical drug subject to the pharmacy activity in which the contract of work arises is a non-prepared drug. The pharmacist creates the drug in accordance with the formula in the prescription and offers the drug only to the prescribed patient. Nowadays, with the demands of patients, whose consumer position has improved, for personalized treatment and the production of personalized medicines, the production of pharmaceuticals has become widespread again.

Since a contract of work has been established between the patient and the pharmacist during the delivery of the specially manufactured medicines to the patient with the strict implementation of the physician's prescription, the provisions of the legislation of obligations and consumer legislation come to the fore as general provisions in cases where there are no provisions in these legislations, as well as the application of special legislation on pharmacists in the relationship between the parties.

While pharmacists manufacture the medicinal product for the patient, they do not formulate the medicinal product themselves. The formula of the medicinal product is prepared by the physician treating the patient. However, in terms of the formula in the prescription, the pharmacist should check the prescription and contact the treating physician if he/she suspects that there is a mistake, i.e. if he/she suspects that the patient may be harmed if the drug is produced according to the formula in the prescription. It is not sufficient for the pharmacist to produce the medication in accordance with the formula specified in the prescription and in strict accordance with the prescription. The pharmacist has a duty of care in the manufacture of medicinal products where the provisions of the work contract come to the fore. The pharmacist must act in accordance with his duty of care and control the prescription with his technical knowledge.

In the case of medicines where the pharmacist manufactures the prescription strictly in accordance with the formula and checks the prescription and confirms the situation by contacting the physician when he/she suspects that there is an error in the formula, the environment and materials in which the medicine is manufactured are also arranged by the pharmacist. The pharmacist must also comply with the conditions specified in the legislation in terms of the environment and materials in which the medicinal product is manufactured. The products used by the pharmacist in the manufacture of the medication must not be in a state of deterioration and in a state that would render the medication defective. The pharmacist is the contractor of the work contract. As a contractor, it must also show the necessary care and attention in this regard. In other words, the fact that the pharmacist only manufactures the drug according to the exact formula does not relieve the pharmacist from responsibility.

The pharmacist is the only authorized person in the manufacture of the medicinal product with technical knowledge. For this reason, the direct liability of the pharmacist comes to the fore in the event of a damage caused by the drug when the pharmaceutical manufacturer manufactures and offers it to the patient. However, it should be noted that there is no guarantee for the pharmacist that the drug will cure. The responsibility of the pharmacist is to manufacture the drug in accordance with the duty of care.

This study, which examines the pharmacist's liability arising from the contract of work, examines the responsibilities of pharmacists in terms of the manufacture of pharmaceuticals and the legislation that will be applied in case of legal disputes between them and patients. The obligations and liabilities of the pharmacist as the contractor of the work contract are analyzed. In terms of the presentation of the study, in the first part, the definition of the pharmacy profession and the legislation on the profession are mentioned, and in the second part, the contractual responsibilities of pharmacists and the activities of the contract of work within the scope of contractual liability are explained. In the third part of the study, the debts and obligations of the pharmacist in terms of the activities within the scope of the work

contract are mentioned, and then in the fourth part, the issue of liability is explained in the case where the liability of pharmacists is based on the work contract.

GİRİŞ

6197 Sayılı Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun¹ (EEHK) m. 1’de eczacılığın tanımına yer verilmiştir. Kanununda eczacılık; ilaç hazırlayan, ilaç analizi yapan, ilaç satışı yapan, ilaçların kullanımına bağlı sorunlar hakkında hastaları bilgilendiren sağlık hizmeti olarak tanımlanmaktadır.

Eczacıların serbest eczacılık faaliyetlerini yürütürken uymakla yükümlü olduğu kurallar bulunmakta ve mesleğini ifa ederken sağlık profesyoneli olarak göstermesi gereken bir özen yükümlülüğü bulunmaktadır. Eczacılar mesleklerini icra ederken muhatap olduğu, hukuki ilişki kurduğu hastalarda bu faaliyetler neticesinde birtakım zararlar meydana gelebilmekte, eczacıların hukuki sorumluluğu doğabilmektedir. Bu sorumluluk taraflar arasındaki sözleşmeden, haksız fiilden, adam çalıştıranın sorumluluğundan veya sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanabilmektedir. Ancak çalışmamız kapsamında serbest eczacıların, sözleşmesel sorumluluğu kapsamında eser sözleşmesinin gündeme geldiği sorumluluk alanı incelenmeye çalışılmıştır.

Eczacıların majistral ilacı üretip hastaya sunması faaliyetinde eser sözleşmesi kapsamında sorumluluk gündeme gelmektedir. Eczacılar, majistral ilacı meydana getirirken hekim tarafından reçete edilen formül doğrultusunda eczacılık bilgileri ile hareket etmekte ve ilacı meydana getirmektedirler. Bu ilacın üretiminde eczacının hekimin formülüne harfiyen uygun bir üretim yapması durumunda da hastada ilacın kullanımı kaynaklı bir zarar meydana gelebilmektedir. Ancak bu halde dahi majistral ilacın üreticisi konumundaki eczacının sorumluluğu doğmalı mı veya ne ölçüde sorumlu olacağı sorusu akıllara gelmektedir.

Bu çalışma kapsamında birinci bölümde, eczacılık mesleğinin tanımı ve mesleğe dair mevzuata değinilip ikinci bölümde, eczacıların sözleşmeden doğan sorumlulukları ve sözleşmeden doğan sorumluluk kapsamında eser sözleşmesinin gündeme geldiği faaliyetlerine açıklanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde eser sözleşmesi kapsamındaki faaliyetleri bakımından eczacının borç ve yükümlülüklerine değinilmiş olup sonrasında dördüncü bölümde eczacıların sorumluluğunun eser sözleşmesine dayandığı durumda sorumluluk konusu açıklanmıştır.

I. ECZACILIK MESLEĞİ ve İLGİLİ MEVZUATI

A. Mesleki Olarak Eczacılık ve Faaliyetleri

Eczacılık mevzuatında eczacılık; “ilaç hazırlayan, ilaç analizi yapan, ilaç satışı yapan, ilaçların kullanımına bağlı sorunlar hakkında hastaları bilgilendiren sağlık hizmeti” olarak tanımlanmaktadır. Aynı maddenin ikinci fıkrasında eczane açmak, eczane işletmek ve ecza depolarında mesul müdür olabilmek için eczacı olma şartı olduğu belirtilmiştir. (EEHK m. 1)

Türkiye’de eczacılık yapabilmek için sahip olunması gereken özelliklere EEHK m. 2’de yer verilmiştir. Madde kapsamında Türkiye’de eczacılık yapacak kişilerde; “Türk vatandaşı olma, Türkiye’de bulunan eczacılık fakültelerinden veya Türkiye’de denkliği olan yabancı bir eczacılık fakültesinden diplomaya sahip olma, diplomanın Sağlık Bakanlığı’na tescil edilmiş olması ve EEHK m. 4’te yazılı durumlardan herhangi birinin olmaması” şartları aranmaktadır.

Bir ilacın üretiminden tüketimine kadar her aşamasında yetki sahibi olan, akademik eğitim ve bilgi birikimi sahibi tek sağlık personeli konumundaki eczacılık mesleği birçok çalışma alanına sahip olup genel olarak çalışma alanlarını; serbest, kamu ve sanayi eczacılığı şeklinde sınıflandırmak mümkündür.²

¹ R.G 24.12.1953, S. 8591.

² İsmail Hakkı Şentürk, “Eczacının Hukuki Açıdan Sorumluluğu” (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1997), 55.

B.Eczacılık Faaliyetlerine Yönelik Mevzuat

Eczacılık mesleği ve mesleki faaliyetleri bakımından ana mevzuat olarak 6197 sayılı Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun³ önem arz etmektedir. Bu kanunda “*eczacılık*” mesleği, eczacılık mesleğinin faaliyetleri, eczane açma şartları, eczacı olabilmek için gereklilikler, teftiş işlemleri, mesleki cezalar ve sorumluluğa ilişkin hükümler yer almaktadır.

Eczacılık mesleğinin gelişimini sağlayabilmek, mesleki disiplin ve ahlaki koruma amacıyla kamu kurumu niteliğinde tüzel kişilik sahibi Türk Eczacıları Birliği kurulmuştur. Bu kapsamda 6643 sayılı Türk Eczacıları Birliği Kanunu⁴ mevcuttur. Kanun ile serbest eczacılık mesleği yürüteceklere veya özel sektörde eczacılıkla ilgili hizmet verecek eczacılar için işe başlamadan önce bulunduğu ilin eczacı odasına kayıt ve üyelik ödevlerini yerine getirme zorunluluğu bulunmaktadır.

Eczacılar, majistral ilaç imal ederken ilaç üreticisi konumunda bulunmaktadır. İlaç üreticisi konumu sebebiyle ilaç üretimine dair düzenlemeleri bünyesinde barındıran, 1262 sayılı İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanunu⁵ da eczacılık faaliyetleri açısından önem arz etmektedir.

Eczacıların deontoloji yönünden uyma zorunluluğu bulunan ilke ve kurallar için ise Türk Eczacıları Deontoloji Tüzüğü⁶ (TEDT) yayımlanmıştır. Tüzükte, Türk Eczacıları Birliği’ne kayıtlı eczacıların TEDT hükümlerine tabi olduğu belirtilmektedir.

Açılmış ve açılacak eczanelerin açılış, işletilme, devir, nakil, kapanma işlemleri, eczanelerin özellikleri, eczacıların görev, yetki ve sorumlulukları, eczacılık hizmetlerinin yürütülmesine dair usul ve esaslar için EEHK ile 663 sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname m. 40’a dayanılarak Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Yönetmelik⁷ yayımlanmıştır. Yönetmeliğin 50. Maddesine dayanılarak da iyi eczacılık uygulamalarına yönelik kılavuz hazırlanmıştır.

Yukarıda belirtilen kanun, tüzük ve yönetmelik düzenlemeleri eczacılık mesleğinin özel düzenlemeleridir. Eczacılık mesleğinden kaynaklanan hukuki uyumsuzluklarda bu özel mevzuatların yanında başvuru genel mevzuatlar da bulunmaktadır.

Yargıtay tarafından serbest eczacılık faaliyetlerinde hasta/müşteri ile eczacı arasındaki ilişki, tüketici hukuku ilişkisi olarak nitelendirilmekte⁸ ayrıca eczacıların eser sözleşmesi, satış sözleşmesi ve vekalet sözleşmesi kapsamında işlemlerinin mevcudiyeti bulunmaktadır. Bu kapsamda ise doğabilecek uyumsuzluklar ve sorumluluk bakımından 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun⁹ (TKHK) ile 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu¹⁰ (TBK) hükümleri gündeme gelmektedir. Yine eczanelerin ticarethane ve eczacıların da tacir olarak nitelendirilmesi sebebiyle 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu¹¹ (TTK) gibi mevzuatlardan da faydalanılmaktadır.

³ R.G. 24.12.1953, S. 8591.

⁴ R.G. 02.02.1956, S. 9223.

⁵ R.G. 26.05.1928, S. 898.

⁶ R.G. 27.07.1968, S. 12961.

⁷ R.G. 12.04.2014, S. 28970.

⁸ Yar. 11.HD, E. 1976/1903, K. 1976/1650, 29.03.1976 (www.legalbank.net).

⁹ R.G. 28.11.2013, S. 28835.

¹⁰ R.G. 04.02.2011, S. 27836.

¹¹ R.G. 14.02.2011, S. 27846.

II. ECZACILARIN SÖZLEŞMEDEN DOĞAN SORUMLULUKLARI

A. Genel Olarak

Eczacı ile hasta arasındaki hukuki ilişkilerde eczacının sorumluluğu yönünden özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu sebeple eczacının sorumluluğu değerlendirilirken genel hükümler göz önünde bulundurulmaktadır.¹²

Eczaneler, Yargıtay'ın görüşüne göre; “*ticarethane*” sayılmakta ve ticari işletme olarak nitelenmektedir. Eczacılar ise, ticari işletme olan eczaneyi işlettiklerinden tacir olarak nitelendirilmektedir.¹³

Eczacı ile hasta arasında sözleşmesel bir ilişki kurulduğunda bu ilişki tüketici (hasta/ürün alan) ile satıcı (eczacı) arasında kurulmuş olduğundan tüketici hukukuna konu olmakta¹⁴ ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun uygulama alanı bulmaktadır. Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da eczacı tarafından hastaya/müşteriye yapılan satımın tüketici hukuku kapsamında olduğunu belirtmiştir.¹⁵

Eczacı (satıcı) ile hasta (tüketici) arasındaki sözleşmesel ilişkide satış sözleşmesi hükümleri gündeme gelebileceği gibi somut olaya göre eser sözleşmesi veya vekalet sözleşmesi hükümlerinin uygulama bulabileceği haller de olabilmektedir.

B. Sorumluluğun Eser Sözleşmesine Dayanması

1. Genel Olarak

Eser sözleşmesi TBK m. 407’de, yüklenici tarafından bir eser meydana getirilmesi karşılığında, iş sahibi tarafından buna karşılık bedelin ödenmesi şeklinde tanımlanmıştır. Eczacı ile hasta ilişkisinde eczacı, sözleşmenin yüklenici tarafı; hasta ise iş sahibi tarafı olmaktadır.

Eczacının eser sözleşmesi kapsamında sorumluluğunun gündeme geldiği durumlar olabilmekte ve eczacı üretici gibi sorumlu olabilmektedir.¹⁶ Eczacı tarafından ilacın eczanede bizzat hazırlanması ve tüketici konumundaki hastaya sunulması halinde eczacı ile hasta arasında eser sözleşmesi gerçekleşmektedir. Eczanede bizzat eczacı tarafından hastaya özel hazırlanan bu ilaçlar majistral ilaç olarak adlandırılmaktadır. Son zamanlarda kişiye özel tedavilerin yaygınlaşmaya başlamasıyla majistral ilaçlar da tekrar önem kazanmaktadır.¹⁷

2. Majistral İlaç

Ecza Ticarethaneleri ve Ecza Ticarethanelerinde Bulundurulan Ürünler Hakkında Yönetmelik (ETY) m. 4/1-p’de tanımlanan majistral ilacın üretilerek hastaya satılması eser sözleşmesinin gündeme geldiği eczacılık faaliyeti olarak karşımıza çıkmaktadır. Yönetmelikteki tanıma göre majistral ilaç; “*Hekimin reçeteye yazdığı formüle göre eczacının ilacı hazırlayarak hastaya sattığı ilaçtır.*”

Eczacıların, hekimin reçeteye yazmış olduğu formül doğrultusunda ilacı hazırlayıp hastaya satması halinde bu ilaçlar, majistral ilaç olarak tanımlanmaktadır. (ETY m. 4/1-p) Majistral ilaç, eczanede hazır bulunmayıp eczacı tarafından hazırlanmakta ve eczacı bu ilaçlar bakımından ilaç üreticisi konumunda bulunmaktadır. Majistral ilaçların satışında eczacının eser sözleşmesine göre sorumluluğu gündeme gelmektedir.¹⁸

¹² Murat Doğan, “Eczacının Tazminat Sorumluluğu,” *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, no 3-4 (2012): 18.

¹³ Yar. 11.HD, E. 1976/1903, K. 1976/1650, 29.03.1976 (www.legalbank.net).

¹⁴ İbrahim Ankara, “Eczacıların Hukuki Sorumlulukları,” *Tıp Hukuku Dergisi* 9, no 18 (2020): 537.

¹⁵ Yar. HGK, E. 2005/265, K. 2005/300, 04.05.2005 (www.legalbank.net).

¹⁶ Hakan Hakeri, *İlaç Hukuku* (Astana Yayınları, 2018), 286.

¹⁷ Ayça Andaç vd., “Eczane Mesul Müdürlerinin Majistral İlaç Hazırlama ile İlgili Bilgi ve Tutumlarının Değerlendirilmesi,” *Marmara Pharmaceutical Journal* 19, no 3 (2015): 283.

¹⁸ Hakeri, *İlaç Hukuku*, 286.

Majistral ilaç üretimi önceki zamanlarda, eczacılığın temel işlevlerinden birini ifade etmeyken gelişen ilaç teknolojisi ve sanayi ile birlikte üretim maliyetleri düşmüş olup ilaç çeşitliliği artmıştır. Bu durumda da ilaç üretilmesi alanında ilaç firmalarının hakimiyeti artmış olup firmalarca üretilmiş hazır ilaçlar majistral ilaçlara karşı öne çıkmıştır.¹⁹

Bir dönem uygulaması azalsa da bazı hastalıkların tedavisi için majistral ilaç olarak da nitelendirilen ve özel olarak hazırlanmaya gereksinim duyulan reçeteye tabi ilaçlar söz konusu olabilmektedir.²⁰ Son zamanlarda kişiye özel tedavilerin yaygınlaşmaya başlamasıyla majistral ilaçlar da tekrar önem kazanmaktadır.²¹ Burada eczacı, hekimin formülü doğrultusunda belli bir hasta için ilacı hazırlamaktadır.²² Örneğin bir cilt rahatsızlığı sebebiyle hekimin hastaya yazmış olduğu reçetede yer alan formüle göre o hasta özelinde bir krem hazırlanması halinde eser sözleşmesi gündeme gelmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki kime satılacağı belirsiz bir şekilde eczacı tarafından hazırlanarak eczane rafında ya da depoda bulundurulmuş ilaç veya ilaç dışı ürünler eser sözleşmesine değil satış sözleşmesine konu olmaktadır.²³

Majistral ilaçları eczacılar, hekimlerin reçetesinde gösterdiği formüle göre üretmektedir. Ancak majistral ilacı eczacının üretmesi sebebiyle hastada ilaçtan kaynaklı bir zarar meydana geldiğinde, bu zarardan ilacın üreticisi olarak doğrudan eczacının sorumluluğu gündeme gelmektedir.²⁴

Eser sözleşmesinin gündeme geldiği eczacılık faaliyeti olan majistral ilacın üretilerek hastaya satılması halinde eczacının eser sözleşmesi kapsamında borçları, yükümlülükleri ve sorumluluk hususu ilerdeki başlıklarda ayrıntılı olarak incelenecektir.

C. Sorumluluğun Satış Sözleşmesine Dayanması

Satış sözleşmesi, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 207’de tanımlanmıştır. TBK m. 207’de satış sözleşmesi; “satıcının, satılanın zilyetlik ve mülkiyetini alıcıya devretme, alıcının ise buna karşılık bir bedel ödeme borcunu üstlendiği sözleşme”²⁵ olarak ifade edilmiş olup kısaca, bir malın para karşılığında değiştirilmesi şeklinde de tanımlayabiliriz.²⁶

Eczacı tarafından hazırlanmayan bir ilaç veya ilaç dışı ürünün satılması, hazır ilaç satımı durumunda eczacının sözleşmesel sorumluluğu gündeme gelmektedir.²⁷ Burada taraflar arasında satış sözleşmesi söz konusu olmaktadır. Eczacı (satıcı), eczanesindeki bir ilaç veya ürünü (malvarlığı) hakkını hastaya/müşteriye (alıcıya) geçirmekte; hasta/müşteri (alıcı) ise, kararlaştırılmış olan bedeli ödemeyi borçlanmaktadır.

Eczanelerin uğraş konuları taşınır malları (kozmetik ürünü, ilaç, gıda takviyesi vb.) satmak için tedarik edip bu malları aynı şekilde veya başkaca bir şekle sokarak satmak olduğundan bu şekilde ürün ve ilaç satışlarında satış sözleşmesi türlerinden taşınır satış sözleşmesi hükümleri de uygulama bulabilmektedir. TBK’da taşınır satış sözleşmeleri 209-236. Maddeler arasında düzenlenmiştir.

¹⁹ Saadet Kızıltepe, *İlaç Üretiminden ve Kullanımından Doğan Tazminat ve Ceza Sorumluluğu* (Adalet Yayınevi, 2024), 38.

²⁰ Ankara, “Eczacıların Hukuki Sorumlulukları,” 569.

²¹ Andaç vd., “Eczane Mesul Müdürlerinin Majistral İlaç Hazırlama ile İlgili Bilgi ve Tutumlarının Değerlendirilmesi,” 283.

²² Hakeri, *İlaç Hukuku*, 42.

²³ Oğuzhan Ertekin, “Eczaneden İlaç Ya Da İlaç Dışı Ürün Alan Kişi ile Eczacı Arasındaki İlişkinin Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Değerlendirilmesi,” *Medeni Hukuk Dergisi* 1, no 2 (2024): 248.

²⁴ Kızıltepe, *İlaç Üretiminden ve Kullanımından Doğan Tazminat ve Ceza Sorumluluğu*, 38.

²⁵ Mart 14, 2025, <https://www.mevzuat.gov.tr>.

²⁶ Cevdet Yavuz, Faruk Acar ve Burak Özen, *Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)* (Beta Yayıncılık, 2024), 25.

²⁷ Hakeri, *İlaç Hukuku*, 288.

Reçeteli ya da reçetesiz bir ilacın veya ilaç dışı ürünün doğrudan eczacıdan talep edilerek alınması ve eczacının bu malı satması halindeki eczacılık faaliyetlerinde satış sözleşmesi söz konusu olmaktadır.²⁸

D. Sorumluluğun Vekalet Sözleşmesine Dayanması

Vekalet sözleşmesi TBK m. 502’de, “*vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemini yapmayı üstlendiği sözleşme*” şeklinde tanımlanmıştır. Vekalet sözleşmesinde vekil, sözleşmede belirlenen işi görme ya da işlemi yapmayı borçlanmakta ve yerine getireceği edimin mevzuatlarda düzenlenen sözleşmelerden birinin konusuna girmemesi halinde sözleşme veya teamül olan hallerde ücrete hak kazanmaktadır.²⁹ Eczacı ile hasta ilişkisinde vekalet sözleşmesi gündeme geldiğinde sözleşmenin tarafları yönünden değerlendirecek olursak eczacı, vekil; hasta ise vekalet veren konumunda yer almaktadır.

Hastanın/alıcının eczacıdan kendisine öneride bulunmasını isteyerek ya da eczacının eczaneye gelen kişiyi dinleyerek ilaç ya da ilaç dışı ürün tavsiyesinde bulunması üzerine kişinin ilacı ya da ilaç dışı ürünü alması halinde taraflar arasında vekalet sözleşmesi ile satış sözleşmesinin unsurlarını bir arada içeren karma nitelikte bir sözleşme kurulmaktadır.³⁰ Karma sözleşme, kanun çeşitli sözleşme tiplerinde öngörmüş olduğu unsurların kanunun öngörmediği şekilde bir araya getirilmesi anlamına gelmektedir.³¹

Eczacı tarafından eczaneye gelen kişinin rahatsızlıklarının dinlenerek ilaç veya ilaç dışı ürün tavsiye edilmesi halinde eczacı bir bakıma hekimin görevini üstlenmiş olmaktadır.³² Ancak belirtmek gerekir ki Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Yönetmelik (EEHY) m. 7/1-ç kapsamında eczacılar yalnızca reçeteye tabi olmayan ilaçlar yönünden hastaların gereksinimine uygun danışmanlık hizmeti verebilmektedir. Reçetesiz ilacı danışmanlık görevi kapsamında satması halinde eczacının özen yükümlülüğü daha fazla olmakta ve sorumluluk alanı da genişlemektedir.³³

E. Eser Sözleşmesinden Doğan Sorumluluğun Diğer Sözleşmesel Sorumluluklardan Farkları

Borçlar hukuku bakımından eser sözleşmesinde bedel karşılığı olarak bir işin görülmesi ve bunun neticesinde bir eserin yaratılması taahhüdü bulunmakta olup eseri teslim borcuna karşılık bedel, mülkiyetin nakli borcundan ziyade iş görme borcunun karşılığı olmaktadır.³⁴ Satış sözleşmesinde ise, bir malın mülkiyetini devir karşılığında bedelinin ödenmesi durumu söz konusudur.³⁵

Eser sözleşmesinin gündeme geldiği eczacılık faaliyetine konu majistral ilaç, hazır olmayan bir ilaçtır. Eczacı formül doğrultusunda ilacı meydana getirmekte ve satmaktadır. Ancak satış sözleşmesinin gündeme geldiği eczacılık faaliyetlerinde ise hazır bir ilacın satımı söz konusudur. Eczacı, majistral ilacın meydana getirilmesinde ilacın üreticisi ya da eseri meydana getiren konumundayken; satış sözleşmesine konu hazır ilacın üretim sürecinde eczacının bir etkisi bulunmamaktadır. Yani satış sözleşmesine konu faaliyette bir üretici firmaca üretilmiş, hazır bir şekilde ve hastalara genel olarak

²⁸ Ertekin, “Eczaneden İlaç Ya Da İlaç Dışı Ürün Alan Kişi İle Eczacı Arasındaki İlişkinin Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Değerlendirilmesi,” 246.

²⁹ Yavuz, Acar ve Özen, *Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)*, 638.

³⁰ Burcu G. Özcan Büyüktanır ve Dila Okyar Karaosmanoğlu, “Eczacının 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna Göre Ayıplı İfadan Sorumluluğu,” *Ankara Barosu Dergisi*, no 4 (2016): 223.

³¹ Cevdet Yavuz vd., *Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)* (Beta Yayıncılık, 2024), 14.

³² Ertekin, “Eczaneden İlaç Ya Da İlaç Dışı Ürün Alan Kişi ile Eczacı Arasındaki İlişkinin Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Değerlendirilmesi,” 247.

³³ Hasan Tahsin Gökcan, *Tıbbi Müdahaleden Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk* (Seçkin Yayıncılık, 2022), 885.

³⁴ Haluk Nami Nomer ve Baki İlkay Engin, *Türk Borçlar Kanunu Şerhi Özel Borç İlişkileri Cilt I: Satış Sözleşmesi* (Seçkin Yayıncılık, 2024), 54.

³⁵ Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, *Borçlar Hukuku*, 29. bs (Beta Yayıncılık, 2020), 21.

sunulmakta olan bir ilaç söz konusuysen; eser sözleşmesine konu faaliyette ise, eczanede hazır bulunmayıp eczacı tarafından hastaya özel hazırlanmış bir ilaç söz konusudur³⁶.

Majistral ilaç bakımından eczacı, ilaç üretici konumundayken; hazır ilacın satımı bakımından eczacı, satıcı konumundadır. Eser sözleşmesinin gündeme geldiği üreticilik konumu ile satış sözleşmesinin gündeme geldiği satıcılık konumu ayıp hükümlerinin devreye girmesi bakımından da farklılık arz etmektedir. Eczacının majistral ilaç üretiminde eczacı üretim sürecinde olup burada ayıplı ifa hali, ilacın birleşiminde veya karışımında hata³⁷ ya da malzemede kusur şeklinde karşımıza çıkabilmektedir. Hazır ilacın satışında ilacın üretimden kaynaklı bir ayıbın mevcudiyeti halinde eczacının kusursuz sorumluluğu gündeme gelmekte olup eczacının bir tazminat ödemesi halinde ilacın üreticisine tazminatı rücu edebilmektedir³⁸.

Eser sözleşmesi ile vekalet sözleşmesinin farkları yönünden incelediğimizde, her ne kadar her iki sözleşme türü de iş görme sözleşmesi olarak kabul edilse de bünyelerinde birtakım farklılıkları barındırmaktadır. Eser sözleşmesi bünyesinde sonuca elverişli bir taahhüdü barındırmaktayken, vekalet sözleşmesinde işin görülme süreci belirleyici olmakta ve sonuç, borcu ifa anlamında belirleyici olmamaktadır.³⁹ Yani eczacı eser sözleşmesi kapsamında edimini ifa etmiş sayılabilmesi için majistral ilacı sözleşmeye uygun hazırlayıp hastaya sunmalıysen, vekalet sözleşmesi bakımından sorumluluğunda sonuç borç yönünden belirleyici değildir. Yine her iki sözleşme türünün farkı olarak, eser sözleşmesi ayıp denetimine tabiysen; vekalet sözleşmesinde vekilin özen yükümlülüğünden bahsedilmektedir.⁴⁰

Tüketicinin/hastanın eczacıdan tavsiye isteyerek eczaneden reçetesiz ilaç veya ilaç dışı ürün alması durumunda vekalet ve satış sözleşmelerinin unsurlarını içeren karma nitelikte sözleşme meydana gelmektedir.⁴¹ Bu durumda da satış sözleşmesinde olduğu gibi hazır bir ilaç veya ilaç dışı ürünün satışı söz konusu olmaktadır. Yani majistral ilacın meydana getirilip satılmasında olduğu gibi eczacının yine üretici konumunda olma durumu bulunmamaktadır.

III. ECZACININ ESER SÖZLEŞMESİNDE BORÇ VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

A. Genel Olarak

Eczacı, eser sözleşmesinde yüklenici konumundadır. Eczacının eser sözleşmesi kapsamında borçları ve yükümlükleri de eser sözleşmesi kapsamında yüklenicinin yükümlülüğü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eser sözleşmesinin gündeme geldiği eczacılık faaliyeti majistral ilaç imalinde söz konusu olmaktadır. Majistral ilacın imalinde eczacının dikkat etmesi gereken hususlara ve yükümlülüklerle EEHK m. 25'te yer verilmiştir. Yine bu konuda yönetmelikte (EEHY) m. 21, m. 31 ve m. 32 düzenlemeleri bulunmakta olup EEHY m. 50'ye göre hazırlanmış olan İyi Eczacılık Uygulamaları Kılavuzu'nda⁴² majistral ilaç imal edilirken dikkat edilmesi gereken hususlara da yer verilmiştir. Bir diğer özel hüküm olarak ise TEDT m. 7 bulunmaktadır. Tüzüğün bu maddesinde formüle uygun hazırlanana ilacın şifa vermemesi sebebiyle eczacının kınanamayacağı belirtilmiştir. Eczacılar ile ilgili bu özel kanun, tüzük ve yönetmelik hükümlerinin yanında eser sözleşmesinin gündeme geldiği faaliyetlerde özel hüküm bulunmayan durumlarda TBK m. 470-486 hükümlerine gidilir.

³⁶ Hakeri, *İlaç Hukuku*, 42.

³⁷ Özcan Büyüktanır ve Okyar Karaosmanoğlu, "Eczacının 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna Göre Ayıplı İfadan Sorumluluğu," 228.

³⁸ Doğan, "Eczacının Tazminat Sorumluluğu," 16.

³⁹ Zekeriya Kurşat, "Eser ve Vekalet Sözleşmelerinin Nitelendirilmesi Sorunu ve Nitelendirmenin Hükümü," *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 67, no 1-2 (2009): 147.

⁴⁰ Kurşat, "Eser ve Vekalet Sözleşmelerinin Nitelendirilmesi Sorunu ve Nitelendirmenin Hükümü," 164.

⁴¹ Ertekin, "Eczaneden İlaç Ya Da İlaç Dışı Ürün Alan Kişi ile Eczacı Arasındaki İlişkinin Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Değerlendirilmesi," 247.

⁴² Nisan 20, 2025, <https://www.titck.gov.tr/storage/legislation/sGvnnJYO.pdf>.

Eczacı, yüklenici olarak; işi, yani ilacı bizzat yapma veya yönetimi altında yaptırmak, gerekli özeni göstermek, işe zamanında başlayarak devam ettirip teslimine kadar hasara katlanmak zorundadır.⁴³ Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun m. 25/1’de, majistral ilaç imal edilirken eczacının reçeteye bağlı kalıp tadil ve taşıy etmeden yapması gerektiği, majistral ilaçta görülecek hata ve saireden eczacının sorumlu olduğu belirtilmiştir. İlgili maddenin ikinci fıkrasında, eczacıların içeriğinde yanlışlık olduğundan şüphe duyduğu reçeteler ile kodekste yazılı miktarlardan fazla eczayı ihtiva edip altı iki çizgi ile çizilerek ayrıca imza edilmeyen reçeteleri hastaya bakan hekim ile temas etmeden imal edemeyecekleri belirtilmiştir. Devamında aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise, eczacının hastaya bakan hekim ile temas imkânı olmadığı takdirde reçeteyi kodekste yazılı azami miktarlar doğrultusunda yapmakla birlikte durumu mahallin en yüksek sağlık amirine bildireceği belirtilmiştir.

Eczacının eser sözleşmesi kapsamında borçları ve yükümlülükleri TBK m. 471-478 arasında düzenlenmiş olan yüklenicinin borçları anlamına gelmektedir. Eser sözleşmesi hükümleri çerçevesinde eczacının borçlarından bir kısmı majistral ilacın/eserin sözleşmeye uygun hazırlanması ile ilgili olup işi sadakat ve özenle yapma, bizzat yapma, malzemeye ilişkin borçlar, zamanında başlayıp devam etme, genel ihbar yükümlülüğü şeklinde; bir diğer kısmı ise majistral ilacın/eserin teslimine ilişkin olup majistral ilacı/eseri teslim borcu ve buna bağlı olarak ayıptan sorumluluk borcu şeklinde karşımıza çıkabilecektir.⁴⁴

B. İlacı Sadakat ve Özenle Yapma Borcu

Yüklenicinin sadakat ve özenle eseri yerine getirme borcu TBK m. 471/1 düzenlemesiyle açıkça ifade edilmiştir. TBK m. 471 hükmü göz önünde bulundurulduğunda eczacının borcunu ifa ederken sadakat ve özenle ifa zorunluluğu bulunmaktadır. Yargıtay içtihatlarında sadakat ve özen borcu, “*Kanunda tanımı yapılmayan sadakat ve özen borcu, aslında Türk Medeni Kanunu’nun 2. maddesinde düzenlenen dürüstlük kuralının bir uzantısıdır.*”⁴⁵ şeklinde ifade edilmektedir. Türk Eczacıları Deontoloji Tüzüğü m. 3’te de eczacının, reçeteyi yazan hekim veya hasta kim olursa olsun ayrımcılık yapmaksızın ilacı hazırlayıp reçete sahibine verme konusunda en yüksek dikkat ve özeni göstermekle yükümlü olduğu belirtilmektedir.

Eczacının hastaya verilen reçetede ilacı değiştirmeden ve özenle yapma yükümlülüğü bulunmaktadır.⁴⁶ Özen borcu kapsamında, basiretli bir eczacının göstermesi gereken mesleki ve teknik kurallara uygun davranılarak majistral ilacın imal edilmesi gerekmektedir.⁴⁷ Eser sözleşmesinin yüklenicisi konumundaki eczacının, tecrübeli ve uzman bir kişinin gözeteceği teknik ve sanat kurallarına uygun hareket etmesi gerekmektedir.⁴⁸

Genel hükümler kapsamında, eğer malzeme iş sahibi (hasta) tarafından sağlandı ise, sadakat borcu doğrultusunda eczacı (yüklenici), malzemeyi gerekli özeni göstererek kullanma ve artanı geri vermekle yükümlü olmakta, malzemenin ayıplı olması halinde bunu iş sahibine bildirmesi gerekmektedir. Bu durumun haricinde sadakat borcu gereği sır saklama yükümlülüğü de doğmakta ve sözleşmenin sona ermesinden sonra da devam etmektedir.⁴⁹

C. Bizzat Yapma ve Malzemeye İlişkin Hususlar

İyi Eczacılık Uygulamaları Kılavuzu⁵⁰ m. 10’da majistral ilacın hazırlanışı, ilaçların temini ve hastalara sunumuna dair bilgilere yer verilmiştir. Bu maddede majistral ilaçların eczanede mesul müdür ya da yardımcı eczacı veya ikinci eczacı tarafından hazırlanacağı belirtilmiştir. Ancak ilaç, yardımcı eczacı ile ikinci eczacı tarafından hazırlanıyorsa mesul müdür eczacının gözetiminde hastaya sunulacağı

⁴³ Akıntürk ve Ateş, *Borçlar Hukuku*, 307.

⁴⁴ Yavuz, Acar ve Özen, *Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)*, 551.

⁴⁵ Yar. 14.HD, E. 2011/8995, K. 2011/9420, 18.07.2011 (www.legalbank.net).

⁴⁶ Doğan, “Eczacının Tazminat Sorumluluğu”, 17.

⁴⁷ Hasan Tahsin Gökcan, *Tıbbi Müdahaleden Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 896.

⁴⁸ Yavuz vd., *Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)*, 553.

⁴⁹ Yavuz, Acar ve Özen, *Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)*, 552.

⁵⁰ Nisan 24, 2025, <https://www.titck.gov.tr/storage/legislation/sGvnnJYO.pdf>.

belirtilmektedir. Yani majistral ilacı hazırlayan kişi eczacı olmalı, ancak ilaç mesul müdür olan eczacı tarafından hazırlanmıyorsa mesul müdüre gözetim yükümlülüğü yüklenmektedir.

Malzeme hususunda ise, EEHY m. 21’de majistral ilacın hazırlanışında kullanılan kimyasal maddeler, galenik preparatlar ve drogların cam şişelerde; ışıktan bozulabilecek malzemelerin ise renkli şişelerde ayrı bir dolapta bulundurulacağı belirtilmektedir. Yine bu hususta kılavuz m. 7’de ilacın üretim ortamı ve malzemeye ilişkin dikkat edilmesi gereken hususlara yer verilmiştir. Belirtilen özel düzenlemelerin yanında TBK m. 471’de de yüklenicinin yani konumuz bakımından eczacının aksi yönde bir adet ve anlaşıma olmadığı takdirde eserin meydana getirilmesinde (ilacın imalinde) kullanılacak araç ve gereçleri kendisinin sağlamak zorunda olduğu belirtilmektedir. TBK m. 472’de ise, malzeme yüklenici tarafından sağlandığı durumda malzemenin ayıplı olması halinde satıcı gibi sorumlu olduğu düzenlemesi yer almaktadır.

D. Aydınlatma Yükümlülüğü

1 Genel Olarak

Eczacı yalnızca işletme sahibi olan bir tacir olmanın ötesinde, aynı zamanda sağlık hizmeti sunumu gerçekleştiren bir sağlık mesleği mensubu konumundadır⁵¹. EEHK m.1’de eczacılık faaliyetlerinden birinin de ilacın kullanımına bağlı sorunlar bakımından, hastaların bilgilendirilmesine ilişkin sağlık hizmeti olduğu belirtilmiş olup EEHY m. 7/1-a’da ise eczacıların, ilaçlar ile bu ilaçların etkili ve güvenli bir şekilde kullanımı hususunda hastaların yeterli bilgiye sahip olmasını sağlayacağı belirtilerek eczacıların aydınlatma yükümlülüğüne değinilmiştir.

Eczacılar yönünden aydınlatma yükümlülüğü, hastaya verilen ilacın kullanımı ile etki ve yan etkileri bakımından hastaların bilgilendirilmesini ifade etmektedir⁵². Hekim tarafından hastanın ilaca dair aydınlatılmış olması, eczacının aydınlatma yükümlülüğünü kaldırmayacak olup eczacının aydınlatma yükümlülüğünü hiç ya da gerektiği şekilde yapmaması yahut hatalı yapması sebebiyle bir zararın meydana gelmesi halinde eczacının meydana gelen bu zarar sebebiyle tazminat sorumluluğunun doğması söz konusu olabilecektir.⁵³ Bunun dışında eczacıların reçetede kontrol görevi bulunmakta ve bu görevi kapsamında, reçetede uygun olmayan bir ilacın yazıldığını görmesi halinde hastaya ve hekime bilgi vermesi gerekmektedir.⁵⁴

2. Aydınlatmanın Kapsamı

Yüklenicinin, eseri teslim ederken, gerekli olması halinde eserin kullanım şekli hakkında iş sahibine bilgi vermesi ve aydınlatması gerekmektedir.⁵⁵ Eczacı, hekim gibi hastanın anamnezini alma, başkaca hastalıklarını takip etme, test ve tetkik sonuçlarını bilme imkanlarına sahip olmadığından eczacının aydınlatma konusundaki yükümlülüğü, ilacın doğru kullanım şekli ile yaygın ve ciddi yan etkileri bakımından hastayı bilgilendirmekle sınırlı olmalıdır.⁵⁶ Doktrinde eczacıların asıl aydınlatma yükümlülüğünün doz, ilacın kullanma sıklığı, tedavinin devamı, ilacın ne şekilde kullanılacağı ve diğer ilaçlar ile gıda maddeleriyle etkileşimi hususuyla sınırlı olduğu ifade edilmektedir.⁵⁷

İyi Eczacılık Uygulamaları Kılavuzu’nda,⁵⁸ eczanede yapılan ilaçların ambalajına yapıştırılacak etiketlerde ilacın kullanım şekli ve saklama koşullarına dair bilgi yer alması gerektiği belirtilmektedir. Kılavuzun İlaç Sunumu ve Hastaya Yönelik Talimatlar başlığında ise, ilacın güvenli ve etkin kullanımı hususunda hastaya gerekli bilgi ve önerilerin verilmesi, verilen ilacı başkaca ilaç veya gıdalar ile

⁵¹ Cahit Doğan, “Eczacı Uygulamalarında Aydınlatılmış Rıza (Paylaşımlı Karar Verme),” *Tıp Hukuku Dergisi* 6, no 11 (2017): 178.

⁵² Doğan, “Eczacının Tazminat Sorumluluğu,” 6.

⁵³ Kızıltepe, *İlaç Üretiminden ve Kullanımından Doğan Tazminat ve Ceza Sorumluluğu*, 117.

⁵⁴ Doğan, “Eczacı Uygulamalarında Aydınlatılmış Rıza (Paylaşımlı Karar Verme),” 182.

⁵⁵ Yavuz vd., *Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)*, 553.

⁵⁶ Gökcan, *Tıbbi Müdahaleden Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk*, 864.

⁵⁷ Hakeri, *İlaç Hukuku*, 296.

⁵⁸ Nisan 24, 2025, <http://www.istanbulsağlik.gov.tr/w/sb/ecz/mevzuat/mevzuatPdf/iyieczuyg.pdf>.

etkileşimlerinin önlenmesi için ilacın kullanımın biçiminin hastaya açıkça anlatılması gerektiği belirtilmektedir. İlgili talimatların devamında eczacının bilgileri bir bütün halinde aktarması gerektiği, “*ilacın adı, endikasyonları, dozajı, kullanım şekli, saklama koşulları, yan etkileri, beklenmeyen etkileri ve alınacak önlemler*” konularında aydınlatmanın gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmiş olup bu bilgilendirmeler yapılırken, hastaların eğitim durumunun da göz önünde bulundurulması gerektiği ifade edilmiştir.

3. Aydınlatmanın Niteliği

Eczacıların hastaları aydınlatması yönünde eczacılık mevzuatında doğrudan aydınlatma yükümlülüğü yükleyen bir düzenleme bulunmamaktadır.⁵⁹ Eczacıların asli yükümlülüğü ilaçları standardına uygun bir şekilde hastaya sunmak olup hastanın TMK m. 2 gereği aydınlatılması ise yan yükümlülük niteliğindedir.⁶⁰ 12.04.2014 tarihinde EEHY Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girene kadar eczacıların hastayı aydınlatması yönündeki bu yan yükümlülük ancak objektif iyi niyet kuralları gereği olabilmektedir,⁶¹ EEHY m. 7/1-ç ve m. 33 düzenlemeleri ile hastalara ilaç kullanma konusunda danışmanlık vermeye dair özel bir sorumluluk yüklenmiştir.

Eczacı-hasta ilişkisinde aydınlatma, genel olarak bir yan yükümlülük niteliğinde olsa da eczacı ile ilaç alan arasındaki hukuki ilişkinin niteliği, aydınlatmanın niteliğinde farklılık meydana getirebilmektedir. Hekim tarafından yazılan reçete doğrultusunda eczacı, eser sözleşmesi veya satış sözleşmesi kapsamında işlem yaparken aydınlatma yükümlülüğü eczacı açısından yan yükümlülük niteliğindedir. Ancak vekalet sözleşmesinin gündeme geldiği reçetesiz ilaç satışlarında bu durum değişmekte olup vekalet sözleşmesi hükümleri doğrultusunda vekilin yani eczacının sadakat borcu gündeme gelmekte ve eczacının hastayı aydınlatması gerekmektedir.⁶² Majistral ilaç imal edilerek satıldığında ise, eser sözleşmesinin gündeme gelmekte ve aydınlatma yükümlülüğünün temelini TBK m. 471 oluşturmaktadır.⁶³

E. Bildirim Yükümlülüğü

Eczacının, içeriğinde yanlışlık olduğundan şüphe duyduğu reçeteler ile kodekste yazılı miktardan fazla ecza içerip altı iki çizgi ile ayrıca imza edilmeyen reçeteleri hastayı tedavi eden hekim temas etmeden imal edemeyeceği EEHK m. 25/2’de belirtilmiştir. Yine aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise, hastayı tedavi eden hekim ile temas imkânı olmayan durumlarda eczacının, reçeteyi kodekste yazılı azami miktarlara göre yapıp durumu mahallin en yüksek sağlık amirine bildireceği belirtilmektedir. Burada eser sözleşmesindeki ihbar yükümlülüğü bildirim şeklinde karşımıza çıkmakta olup bir yan yükümlülük niteliğindedir.

IV. ECZACININ ESER SÖZLEŞMESİ KAPSAMINDA SORUMLULUĞU

A. Genel Olarak

Eczacının majistral ilaç imali sebebi ile tazminat sorumluluğuna yol açabilecek haller ile majistral ilaç sebebiyle meydana gelen zararlar, majistral ilaçlarda danışmanlık hizmeti verme yükümlülüğünün ihlal edilmesi, hastanın bilgilendirilmesi gereken hususlarda bilgilendirilmemesi vb. şekillerde karşılaşılabilmektedir.⁶⁴

EEHK m. 25’te majistral ilaç üretiminde eczacının sorumluluğuna yer verilmiştir. Birinci fıkrada eczacının majistral ilacı imal ederken reçeteye bağlı kalıp tadil ve taşıy etmeden yapması gerektiği, majistral ilaçta görülecek hata ve saireden eczacının sorumlu olduğu belirtilmiştir.

⁵⁹ Mehmet Demir, “İlaç Kullanımı Sonucunda Doğan Zararlardan İlaç Üreticisinin, Eczacının ve Hekimin Sorumluluğu,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no 89 (2010): 122.

⁶⁰ Doğan, “Eczacı Uygulamalarında Aydınlatılmış Rıza (Paylaşımlı Karar Verme),” 181.

⁶¹ Mert Soylu, “İlaç Hukukunda Tazminat Sorumluluğu” (Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, 2021), 99.

⁶² Doğan, “Eczacı Uygulamalarında Aydınlatılmış Rıza (Paylaşımlı Karar Verme),” 182.

⁶³ Ankara, “Eczacıların Hukuki Sorumlulukları,” 551.

⁶⁴ Kızıltepe, *İlaç Üretiminden ve Kullanımından Doğan Tazminat ve Ceza Sorumluluğu*, 191.

EEHK m. 25/2’de ise, eczacıların içeriğinde yanlışlık olduğundan şüphe duyduğu reçeteler ile kodekste yazılı miktarlardan fazla eczayı ihtiva edip altı iki çizgi ile çizilerek ayrıca imza edilmeyen reçeteleri hastaya bakan hekim ile temas etmeden imal edemeyecekleri belirtilmiştir. Eczacı tarafından eser sözleşmesine konu majistral ilacın imali tamamen reçeteye göre gerçekleştirilirken eczacının kendi bilgi ve tecrübesi doğrultusunda açık bir hata olduğundan şüphe duyması halinde hekime ulaşarak reçeteyi teyit ettirmesi gerekmektedir.⁶⁵ Maddenin üçüncü fıkrasında, eczacının hastaya bakan hekimle temas imkânı olmadığı takdirde reçeteyi kodekste yazılı azami miktarlar doğrultusunda yapmakla birlikte keyfiyeti mahallin en yüksek sağlık amirine bildireceği belirtilmiştir.

Majistral ilacı eczacı bizzat kendisi imal ettiğinden, ilaçtan kaynaklanan bir zarar meydana geldiğinde bu zarardan ilaç üreticisi olarak doğrudan eczacı sorumlu olmaktadır.⁶⁶ Nitekim majistral ilacın üretimi ile ilgili olan EEHK m. 25’te eczacının doğrudan sorumluluğu gündeme gelebileceğinden ilgili maddenin ikinci fıkrasında reçeteyi kontrol yönünde bir yükümlülük de yüklenmiştir.

Majistral ilaç üretiminde eczacının sorumluluğundan bahsedilebilmesi için, eczacının reçetede formülü kodekse göre kontrol etmemesi, kodeksi aşan miktarın olması halinde hekime bilgi vermemesi, hastanın ilaçtan zarar görmesi ve meydana gelen ilacın ayıplı olması durumlarının varlığının aranması gerekmektedir.⁶⁷

Amerikan Farmakopesi’nde (USP) eczacıların, iyi eczacılık uygulaması ve yasal standartlar çerçevesinde majistral ilaçların, bilimsel veri ve bilgilere uygun şekilde kabul edilebilir etkinlik, kalite ve saflıkta hazırlanışından, uygun şekilde ambalajlanışından ve etiketlenişinden sorumlu olduğu belirtilmektedir.⁶⁸

B. Sorumluluğun Hukuki Niteliği

Majistral ilaç imalinde ilaç üreticisi konumundaki eczacının hukuki sorumluluğu bakımından ilk koşul, ilacın hatalı olmasıdır.⁶⁹ EEHK m. 25’te, majistral ilaçlarda görülecek hata ve saireden eczanenin mesul müdürünün doğrudan sorumlu olduğu belirtilmektedir. Burada kanun hükmü ile eser niteliğindeki majistral ilacın ayıplı imalinden eczacının doğrudan sorumluluğunun doğduğu belirtilmektedir. Ayıp ya da ilaçta hata olarak nitelendirilecek bu durum sebebiyle hastada bir zararın meydana gelmesi halinde bu zarardan eczacı sorumlu olmaktadır.

Majistral ilaç bakımından ayıp kavramının içeriği, belirli bir kalitede bir ilacın meydana getirilmesi borcunu içeren sözleşme hükümleri esas alınıp belirlenir.⁷⁰ Eserin yani ilacın ayıplı olması halinde genel düzenleme olarak gördüğümüz TBK hükümlerine baktığımızda; teslim edilen ilaç, eczacının zikrettiği nitelikleri ve reçetede öngörülen tahsis yönü bakımından gerekli özellikleri taşımalıdır; aksi durumda eczacının ayıba karşı tekeffül sorumluluğu meydana gelir. TBK m. 474-478 arasında yüklenici konumundaki eczacının bu borcu, satış sözleşmesindekine benzer şekilde düzenlenmiş ve böylelikle eczacının iş görme borcu sebebiyle sonuçtan sorumlu olması yerine ilacı teslim borcuna bağlı ayıba karşı tekeffül sorumluluğunun kabulü yoluna gidildiği söylenebilir.⁷¹

Şifa garantisi olmamakla birlikte, ilacın özellikleri hastanın menfaatlerini karşılayabilmeli ve ilaç kullanılmaya elverişli olmalıdır. Hastanın tedavisi bakımından menfaatini karşılayabilen

⁶⁵ Hakeri, *İlaç Hukuku*, 287.

⁶⁶ Kızıltepe, *İlaç Üretiminden ve Kullanımından Doğan Tazminat ve Ceza Sorumluluğu*, 38.

⁶⁷ Ankara, “Eczacıların Hukuki Sorumlulukları,” 571.

⁶⁸ Andaç vd., “Eczane Mesul Müdürlerinin Majistral İlaç Hazırlama ile İlgili Bilgi ve Tutumlarının Değerlendirilmesi,” 287.

⁶⁹ Mehmet Akçaal, “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde İlaç Üreticisinin Hukukî Sorumluluğu,” *Ankara Barosu Dergisi*, no 3 (2012): 276.

⁷⁰ Mehmet Deniz Yener, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Borcu ve İş Sahibinin Hakları”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, no 1 (2009): 157.

⁷¹ Yavuz, Acar ve Özen, *Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)*, 564.

karşılayamayacağı ve kullanım amacına hizmet edip edemeyeceği, TMK m. 2 gereği; dürüstlük kuralı uyarınca yorum yoluyla değerlendirilmelidir.⁷²

Hastaya özel imal edilen bu majistral ilacın hasta tarafından satın alınması aynı zamanda bir tüketici işlemi olup ilacın kullanımından zarar gören hastanın tazminat talebini 6502 sayılı TKHK hükümleri kapsamında ileri sürme imkânı da bulunmaktadır.⁷³

Majistral ilacın reçeteye harfiyen uygun imal edilmesinin yanında, eczacının reçetede belirtilen formülü teknik bilgisi ile kontrol etmesi gerekmektedir. Bu bakımdan EEHK m. 25/2’de, reçetenin içeriğinde yanlışlık olduğundan şüphe duyması halinde eczacının, hastayı tedavi eden hekimle irtibat kurarak bu ilacın üretimini gerçekleştirmesi gerektiği belirtilmektedir. Yani açıkça reçetede hatalı olduğundan şüphe duyduğu bir durumda ilacı bu şekilde imal etmemeli ve hastayı tedavi eden hekim ile irtibat kurmalıdır. Aksi takdirde yine eczacının sorumluluğu gündeme gelmektedir.

Hukukumuzda ilaç üreticisinin tazminat sorumluluğunun hukuki niteliği bakımından açık bir kanuni düzenleme bulunmamakla birlikte Yargıtay tarafından üreticinin sorumluluğu genel olarak haksız fiil hükümlerine dayandırılmaktadır.⁷⁴ Doktrinde ise, kusura dayanmayan tehlike sorumluluğu olarak nitelendirilenlerin yanında ilaçtan kaynaklanan zararların, kusura dayalı sorumluluk olduğu görüşleri de bulunmaktadır.⁷⁵

Eczacının, ilaç üreticisi gibi sorumluluğun meydana geleceği majistral ilaç hazırlamasında, ilaç üreticisinin sorumluluğunun hukuki dayanağı olarak TBK m. 71’de belirtilen tehlike sorumluluğunun kabulü mümkün olup; bu durumda majistral ilaç hazırlanmasında ilaç üreticisi olarak eczacının sorumluluğu için öncelikle tehlike sorumluluğunun genel şartlarının (bir işletme faaliyeti, söz konusu işletme faaliyetinin önemli ölçüde tehlike arz etmesi, zarar ve illiyet bağı) sağlanması gereklidir.⁷⁶

C. Sorumluluğun Şartları

Eczacının kusuru ile sebep olduğu zararlardan hasta ile arasındaki sözleşmesel ilişki bakımından sorumlu olmasının yanında eylemi aynı zamanda haksız fiil teşkil etmesi sebebiyle TBK m. 49 vd. hükümleri gereği de sorumlu olabilmektedir.⁷⁷ Hukukumuzda ilaç üretimi sebebiyle sorumluluğun şartları hatalı veya tehlikeli ürün, zarar, illiyet bağı ve hukuka aykırılık olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷⁸

Sorumluluğun ilk şartı olarak imal edilen majistral ilaç, hatalı veya tehlikeli ürün olarak nitelendirilir olmalıdır. Eczacı ilacı imal ederken reçetede belirtilen formülün dışına çıkmış ya da kullandığı ürünlerin mevcut hali itibarıyla (son kullanma tarihinin geçmesi, kalitesiz olması veya etkisini kaybetmesi gibi) üründe kullanılmaması gerektiği halde kullanılması gibi bir durumda majistral ilaçta hata olacak ve ilaç, hasta için tehlikeli bir ürün haline gelebilecektir.

Majistral ilacın hatalı olduğu durumda sorumluluk için bir diğer şart, bu ilacın hastaya zarar vermiş olmasıdır. Eczacının aleyhine bir tazminatın doğması için hastada zarar gelmesi gerekmektedir. Bu zararın ise hatalı veya ayıplı olarak nitelendirilebilecek majistral ilaçtan kaynaklanması, yani zarar ile hata arasında illiyet bağının mevcudiyeti gerekmektedir. Tüm bu şartlar sağlandıktan sonra hukuka aykırılık unsurunun varlığına, yani diğer unsurların meydana gelişinde hukuka uygunluk sebebinin olup olmadığı veya hasta ya da üçüncü bir kişinin bu zararlı durumun meydana gelmesinde etkisinin olup olmadığına bakılacaktır.

Majistral ilaç imal edilerek hastaya sunulduğunda hasta ile eczacı arasında kurulan ilişki eser sözleşmesi olarak nitelenmekte ve eczacının, ilacın ayıplı olması sebebiyle sorumluluğu majistral ilaçlar

⁷² Yener, “Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Borcu ve İş Sahibinin Hakları”, 157.

⁷³ Gökcan, *Tıbbi Müdahaleden Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk*, 896.

⁷⁴ Hakeri, *İlaç Hukuku*, 163.

⁷⁵ Ankara, “Eczacıların Hukuki Sorumlulukları”, 544.

⁷⁶ Akçaal, “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde İlaç Üreticisinin Hukukî Sorumluluğu,” 271.

⁷⁷ Kızıltepe, *İlaç Üretiminden ve Kullanımından Doğan Tazminat ve Ceza Sorumluluğu*, 191.

⁷⁸ Hakeri, *İlaç Hukuku*, 168.

bakımından ayıplı ilacın birleşimi ya da karışımındaki hatalardan kaynaklanmaktadır.⁷⁹ İlacın ayıplı olmayıp şifa vermemesi halinde ise, eczacının sorumluluğundan bahsedilemeyecektir. Zira bu hususta TEDT m. 7’de majistral ilacın şifa vermemesi sebebiyle eczacının kınanamayacağı belirtilmektedir.

SONUÇ

Kişiye özel tedavi anlayışı ile birlikte kişiye özel ilaç anlayışı da canlanmakta ve hastaya belirli bir hastaya özel hazırlanan reçetede formüle göre yalnızca o hasta için eczacı tarafından üretilen majistral ilaçların imali konusu tekrar canlanmaktadır. Majistral ilaç üretimine dair bu eczacılık faaliyetinde tüketici konumundaki hasta ile ilacın üreticisi eczacı arasındaki sözleşmesel ilişki eser sözleşmesi olarak nitelendirilmektedir.

Eczacılar majistral ilacı üretirken majistral ilacın formülünü kendileri oluşturmamaktadır. Bu formül hastayı tedavi eden hekim tarafından hazırlanmaktadır. Ancak reçetede yer alan formül bakımından EEHK eczacıya, reçeteyi kontrol etme ve bir yanlışlık olduğundan şüphe duyması halinde yani ilacın reçetede formüle göre üretilmesi halinde hastanın zarar görebileceği şüphesinin hasıl olması halinde tedaviyi gerçekleştiren hekim ile irtibat kurulması yükümlülüğünü eczacıya yüklemektedir. Bu emredici hüküm sebebiyle eczacının ilacı reçetede belirtilen formül doğrultusunda ve harfiyen reçeteye uygun üretmesi yeterli değildir. Eczacının özen yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu özen yükümlülüğüne uygun hareket etmesi gerekmekte ve teknik bilgisi ile reçeteyi kontrol etmesi gerekmektedir.

Eczacının reçeteyi harfiyen formüle uygun ürettiği ve reçeteyi kontrol ederek formülde bir hata olmadığından da emin olduğu veya bir hata olduğundan şüphelendiğinde hekim ile irtibat kurarak durumu teyit edip ürettiği ilaçlarda ilacın üretildiği ortam ve malzeme de eczacı tarafından ayarlanmaktadır. Eczacı, ilacı ürettiği ortam ve malzeme bakımından da mevzuatta belirtilen koşullara uymalıdır. Eczacının ilacı imalde kullandığı ürünlerin bozulmuş ve ilacı ayıplı hale getirecek bir halde olmaması gerekmektedir. Eczacı eser sözleşmesinin yüklenici olarak bu konuda da gerekli dikkat ve özeni göstermesi gerekmektedir. Yani eczacının yalnızca harfiyen formüle göre ilacı imal etmesi eczacıyı sorumluluktan kurtarmamaktadır.

Eczacı, teknik bilgi sahibi olarak majistral ilacın imalinde tek yetkili kişi konumundadır. Bu sebeple ilaç üreticisi olduğu majistral ilaç imal ederek hastaya sunduğunda ilaç sebebiyle bir zararın meydana gelmesinde eczacının doğrudan sorumlu olduğu düzenlemesine yer verilmiştir. Ancak burada önemle belirtmek gerekir ki TEDT hükümlerine göre majistral ilacı kullanan hastanın şifalanamaması sebebiyle eczacı kınanamamaktadır. Yani ilacın şifa vereceği konusunda bir garantörlük hali bulunmamaktadır. Eczacının sorumluluğu ilacı özen yükümlülüğüne uygun bir şekilde imal etmek üzerinedir.

Çalışmamızın giriş bölümünde majistral ilacın üreticisi konumundaki eczacının sorumluluğu doğmalı mı veya ne ölçüde sorumlu olacağı sorusu bakımından, mevcut yasal düzenlemeler göz önünde bulundurulduğunda eczacının imal ettiği ilaç sebebiyle hasta zarar görecektir olursa eczacının ilaç üreticisi olarak sorumluluğunun gündeme geleceği anlaşılmaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki önceki dönemlerdeki majistral ilaç imalinde, ilaçların seri üretiminin günümüzdeki kadar yaygın olmaması etkenken; günümüzdeki majistral ilaç imalinde tüketici konumundaki özel ilgi bekleyen hasta ve kişiye özel tedavi anlayışının gelişimi etkili olmaktadır. Böyle bir durumda ise uygulama alanı bulan mevzuatın güncelliği ve detaylılığı şüpheli hale gelmektedir. Bu sebeplerle EEHK’da majistral ilaç üretimine dair hükümleri, tüketici hukuku ve borçlar hukuku hükümlerinin eser sözleşmesi ve ayıp hükümlerine dair hükümleri de göz önünde bulundurularak günün şartlarına uygun olarak sorumluluğun şartları ve boyutu ayrıntılı olarak ele alınarak düzenlenmesi gerektiğini düşünmekteyim.

⁷⁹ Özcan Büyüktanır ve Okyar Karaosmanoğlu, “Eczacının 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna Göre Ayıplı İfadan Sorumluluğu,” 228.

KAYNAKÇA

- Akçaal, Mehmet. "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde İlaç Üreticisinin Hukuki Sorumluluğu." Ankara Barosu Dergisi, no 3 (2012): 251-90.
- Akıntürk, Turgut ve Derya Ateş. Borçlar Hukuku. 29. bs. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2020.
- Andaç, Ayça, Gökçen Yaşayan, Emine Alarçin, Betül Okuyan ve Sevinç Şahbaz. "Eczane Mesul Müdürlerinin Majistral İlaç Hazırlama ile İlgili Bilgi ve Tutumlarının Değerlendirilmesi." Marmara Pharmaceutical Journal 19, no 3 (2015): 283-89.
- Ankara, İbrahim. "Eczacıların Hukuki Sorumlulukları." Tıp Hukuku Dergisi 9, no 18 (2020): 533-82.
- Demir, Mehmet. "İlaç Kullanımı Sonucunda Doğan Zararlardan İlaç Üreticisinin, Eczacının ve Hekimin Sorumluluğu." Türkiye Barolar Birliği Dergisi, no 89 (2010): 96-128.
- Doğan, Cahit. "Eczacı Uygulamalarında Aydınlatılmış Rıza (Paylaşımlı Karar Verme)." Tıp Hukuku Dergisi 6, no 11 (2017): 173-206.
- Doğan, Murat. "Eczacının Tazminat Sorumluluğu." Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 7, no 3-4 (2012): 1-18.
- Ertekin, Oğuzhan. "Eczaneden İlaç Ya Da İlaç Dışı Ürün Alan Kişi ile Eczacı Arasındaki İlişkinin Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Değerlendirilmesi." Medeni Hukuk Dergisi 1, no 2 (2024): 238-89.
- Gökcan, Hasan Tahsin. Tıbbi Müdahaleden Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk. Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Hakeri, Hakan. İlaç Hukuku. Astana Yayınları, 2018.
- Kızıltepe, Saadet. İlaç Üretiminden ve Kullanımından Doğan Tazminat ve Ceza Sorumluluğu. Adalet Yayınevi, 2024.
- Kurşat, Zekeriya. "Eser ve Vekalet Sözleşmelerinin Nitelendirilmesi Sorunu ve Nitelendirmenin Hükmü." İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 67, no 1-2 (2009): 143-66.
- Nomer, Haluk Nami ve Baki İlkay Engin. Türk Borçlar Kanunu Şerhi Özel Borç İlişkileri Cilt I: Satış Sözleşmesi. Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Özcan Büyüktanır, Burcu G., ve Dila Okyar Karaosmanoğlu. "Eczacının 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna Göre Ayıplı İfadan Sorumluluğu." Ankara Barosu Dergisi, no 4 (2016): 211-42.
- Soylu, Mert. "İlaç Hukukunda Tazminat Sorumluluğu." Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, 2021.
- Şentürk, İsmail Hakkı. "Eczacının Hukuki Açıdan Sorumluluğu." Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1997.
- Yavuz, Cevdet, Faruk Acar ve Burak Özen. Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler). Beta Yayıncılık, 2024.
- Yener, Mehmet Deniz. "Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Ayıba Karşı Borcu ve İş Sahibinin Hakları." Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 4, no 1 (2009): 155-76.